

POSTANOWIENIE

Dnia 24 lutego 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący)

SSN Wojciech Katner

SSN Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa J. P.

przeciwko Miastu W.

o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 24 lutego 2016 r.,

skargi kasacyjnej powoda od postanowienia Sądu Apelacyjnego

z dnia 30 grudnia 2013 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania
i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 15 października 2012 r. Sąd Okręgowy w W. zobowiązał pozwanego - Miasto W. do złożenia oświadczenia woli o następującej treści: „Miasto W. oddaje J. P. w użytkowanie wieczyste na okres 99 lat począwszy od dnia zawarcia umowy, nieruchomość stanowiąca działkę oznaczoną numerem ewidencyjnym 17 z obrębu 7-02-03, dla której Sąd Rejonowy w W. prowadzi księgę wieczystą o numerze [...] o powierzchni 892 m², położoną w W. przy ul. W. [...], z przeznaczeniem na cele mieszkaniowe oraz w celu prowadzenia działalności usługowej, ustalając roczną opłatę z tytułu użytkowania wieczystego w wysokości 3% wartości nieruchomości, to jest w kwocie 128 700 złotych" oraz oddalił powództwo w pozostałej części i orzekł o kosztach procesu.

W piśmie procesowym z dnia 5 listopada 2012 r. profesjonalny pełnomocnik procesowy powoda złożył oświadczenie o cofnięciu przez powoda pozwu z jednoczesnym zrzeczeniem się roszczenia. W piśmie wskazano, że wyrok uwzględnia wprowadzie powództwo o zobowiązanie pozwanego do złożenia oświadczenia woli zgodnie z żądaniem powoda, jednakże wysokość opłat z tytułu użytkowania wieczystego przy przyjętej przez Sąd, a kwestionowanej przez powoda, wartości gruntu, znacznie przekracza możliwości majątkowe powoda, osoby schorowanej i w starszym wieku. Powód wskazał, że zajmuje mieszkanie nad myjnią samochodową wybudowaną przez niego na działce, stanowiące jego jedyne centrum życiowe. Nie prowadzi działalności gospodarczej, utrzymuje się z wynajmu myjni za 1600 złotych miesięcznie.

Postanowieniem z dnia 14 listopada 2012 r. Sąd Okręgowy w W. uchylił na podstawie art. 332 § 2 k.p.c. wyrok z dnia 15 października 2012 r. i umorzył postępowanie w sprawie. W zażaleniu na to postanowienie, datowanym 3 stycznia 2013 roku, powód wniósł o jego uchylenie, wskazując, że został wprowadzony w błąd przez swojego pełnomocnika, w wyniku czego cofnął pozew i zrzekł się roszczenia. Wyjaśnił, że występująca z upoważnienia radcy prawnej, aplikantka radcowska poinformowała go o tym, że odsetek pozytywnie rozpoznanych apelacji w podobnych sprawach wynosi 15-18 procent, a w razie oddalenia apelacji powód zostanie obciążony jej znacznymi kosztami. Żalący wskazał dalej, że

poinformowano go, iż uprawomocnienie się wyroku Sądu Okręgowego spowoduje konieczność uiszczenia pierwszej opłaty za użytkowanie wieczyste gruntu w wysokości 25 procent aktualnej wartości gruntu oraz opłat rocznych z tego tytułu po 128 700 złotych rocznie. Powód podniósł, że nie jest w stanie ponieść takich wydatków z uwagi na wiek, zły stan zdrowia i zły stan majątkowy, stąd w kancelarii pełnomocnika doradzono mu cofnięcie pozwu ze zrzeczeniem się roszczenia i wystąpienie do strony pozwanej z roszczeniem o zwrot nakładów poniesionych przez powoda na sporny grunt. Po uzyskaniu tych informacji powód cofnął pozew ze zrzeczeniem się roszczenia w piśmie złożonym przez aplikantkę, która nie miała prawa go reprezentować, stąd wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia, podważając jednocześnie wartość gruntu przyjętą przez Sąd Okręgowy jako podstawę ustalenia wysokości opłaty rocznej.

Postanowieniem z dnia 30 grudnia 2013 r. Sąd Apelacyjny oddalił to zażalenie podnosząc, że z treści zażalenia wynika, że wbrew późniejszym twierdzeniom, powód złożył oświadczenie o cofnięciu pozwu ze zrzeczeniem się roszczenia. Nie przedstawił natomiast okoliczności świadczących o tym, że oświadczenie to było dotknięte wadą uzasadniającą uchylenie się od jego skutków. Następcza zmiana przez powoda zdania co do złożonego uprzednio oświadczenia o cofnięciu pozwu nie może być utożsamiana z cofnięciem pozwu pod wpływem błędu.

W skardze kasacyjnej powód zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj. art. 84 § 1 i 2 k.c. i art. 88 k.c., oraz przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, tj. art. 203 § 4 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. Wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 332 § 1 k.p.c., sąd pierwszej instancji jest związany wydanym wyrokiem od chwili jego ogłoszenia. Jednakże w razie cofnięcia pozwu przed uprawomocnieniem się wyroku i przed jego zaskarżeniem z jednoczesnym zrzeczeniem się dochodzonego roszczenia, a za zgodą pozwanego również bez

takiego zrzeczenia się, sąd pierwszej instancji uchylił swój wyrok i postępowanie w sprawie umorzył, jeżeli uzna cofnięcie takie za dopuszczalne. Postanowienie sądu w tym przedmiocie może być wydane na posiedzeniu niejawnym. Opisana w tym przepisie sytuacja miała miejsce w rozpoznawanej sprawie, albowiem powód złożył, przez swojego pełnomocnika procesowego, oświadczenie o cofnięciu pozwu ze zrzeczeniem się roszczenia, w następstwie czego Sąd Okręgowy uchylił swój nieprawomocny wyrok i umorzył postępowanie. Przedmiotem sporu jest aktualnie skuteczność uchylenia się przez powoda od skutków jego oświadczenia o cofnięciu pozwu ze zrzeczeniem się roszczenia w sytuacji powołania się przez niego na złożenie tego oświadczenia pod wpływem błędu. Cofnięcie pozwu, będące przejawem odwołalności czynności procesowych oraz realizacji zasady dyspozycyjności (rozporządzalności), jest działaniem powoda polegającym na rezygnacji z dochodzenia w danym postępowaniu cywilnym żądania udzielenia mu ochrony prawnej w postaci skonkretyzowanej w pozwie. Cofnięcie pozwu ze zrzeczeniem się roszczenia wywołuje nie tylko skutki procesowe, ale także materialnoprawne. W piśmiennictwie i orzecznictwie wyrażany jest zgodny pogląd co do dopuszczalności odwołania oświadczenia powoda o cofnięciu pozwu i zrzeczeniu się roszczenia z powołaniem się na wadę oświadczenia woli w postaci błędu do chwili uprawomocnienia się postanowienia o umorzeniu postępowania (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 lutego 2011 roku, I CSK 252/10, OSNC-ZD 2011, nr 3, poz. 60, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2004 roku, II CK 80/03, nie publ., z dnia 27 lutego 1985 roku, II CZ 11/85, nie publ.).

Lakoniczna treść uzasadnienia postanowienia Sądu Apelacyjnego o oddaleniu zażalenia powoda czyni zasadny sformułowany w skardze kasacyjnej procesowy zarzut naruszenia art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c., które miało wpływ na rozstrzygnięcie sprawy. Postanowienie Sądu Okręgowego o uchyleniu wyroku z dnia 15 października 2012 r. i umorzeniu postępowania zapadło w dniu 14 listopada 2012 r., natomiast postanowienie Sądu Apelacyjnego o oddaleniu zażalenia powoda zostało wydane w dniu 30 grudnia 2013 r., a więc po upływie kilkunastu miesięcy. W tym czasie powód składał liczne pisma procesowe, określane przez niego mianem zażaleń i skarg, powołując się na to,

że został wprowadzony w błąd przez swojego pełnomocnika procesowego i wskazując na okoliczności uzasadniające, jego zdaniem, uchylenie się przez niego od skutków cofnięcia pozwu połączonego ze zrzeczeniem się roszczenia. Zasadny jest w tej sytuacji kasacyjny zarzut skarżącego, że Sąd drugiej instancji nie tylko nie wskazał, które z tych pism powoda jest przedmiotem rozstrzygnięcia, ale także zaniechał poczynienia ustaleń dotyczących okoliczności towarzyszących złożeniu przez powoda oświadczenia o cofnięciu pozwu ze zrzeczeniem się roszczenia w kontekście tego, czy powód wykazał, iż działał pod wpływem błędu. W uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia nie ma także ustaleń ani ocen prawnych co do tego, czy Sąd badał cofnięcie pozwu połączone ze zrzeczeniem się roszczenia oraz jego skutki pod kątem przesłanek wskazanych w art. 332 § 2 w związku z art. 203 § 4 k.p.c., w szczególności przy uwzględnieniu wyłaniających się z pism powoda kwestii związanych z jego wiekiem, stanem zdrowia, sytuacją życiową i majątkową, a także możliwościami percepcji kierowanych do niego przez pełnomocnika procesowego informacji o charakterze prawnym. Brak tych pogłębionych ustaleń i ocen prawnych uniemożliwia dokonanie przez Sąd Najwyższy oceny zasadności zarzutów skargi dotyczących naruszenia wskazanych w niej norm prawa materialnego i procesowego zawartych w art. 84 § 1 i 2 oraz art. 88 k.c., a także art. 203 § 4 k.p.c. Uzasadnia to uchylenie w tej sytuacji zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).